

αρχιτέκτονες

Περιοδική έκδοση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ / Περίοδος Γ / Τεύχος 04 / Ιούλιος-Αύγουστος 2013

Σελίδα 3

Η έννοια και η αξία της κλίμακας σήμερα

Σελίδα 4

Η σύγχρονη εποχή

Σελίδα 7

Οι φαντασιώσεις για τη «νέα κεντρικότητα»

Σελίδα 10

Με αφορμή την Πανεπιστημίου...

Σελίδα 12

Η αγάπη των αρχιτεκτόνων για το γυμνό...

Σελίδα 16

Ατζέντα

Σημείωμα της σύνταξης

Εμβληματική στιγμή για το τι διαμείβεται στον δημόσιο χώρο ήταν και θα παραμείνει για μεγάλο διάστημα το μαύρο στο «δημόσιο» σήμα, η δημόσια συσκότιση της ΕΡΤ. Πρόκειται για τη συγκρότηση μιας αρνητικής επίγνωσης: το μαύρο ως μη χρώμα, ως άβυσσος, ως μη επέκεινα. Επαναδιατυπώνει με άλλους όρους την παύση της δημόσιας εκφοράς λόγου: λεκτικού και επικοινωνιακού στην περίπτωση της δημόσιας ενημέρωσης, χωρικού και υλικού στην περίπτωση του σχεδιασμού και της βίωσης του δημόσιου χώρου ως τέτοιου.

Ο περιορισμός της «ελευθερίας» εντός της δημόσιας σφαίρας – η οποία σμικρύνεται επικίνδυνα – ενδυναμώνει το διαρκές επιστρέφον ερώτημα. Ποια είναι τα υλικά με τα οποία συγκροτείται η δημόσια σκέψη, η οποία δομεί ως όφειλε τη βούληση, το σχεδιασμό και εν προκειμένω υλοποιεί; Εντελώς συγχρονισμένα εισέρχεται στο πλαίσιο «το κείμενο των 33», σχετικά με την πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου, και επικαιροποιεί το ερώτημα.

Η απάντηση που ακαριαία δίνεται είναι πως η δημόσια κατάσταση αντικαθίσταται σταδιακά από ένα συστημικό σύμπλεγμα ιδιωτικής καταγωγής και ελέγχου. Ενσωματώνει ένα λόγο περί καθαρότητας, περί μη ανάμειξης, που ακυρώνει ολοσχερώς τη δημόσια λειτουργία, πετώντας από το κάδρο τον ίδιο τον άνθρωπο, χάριν του οποίου εξαγγέλλεται. Πιθανόν η πιο πάνω διατύπωση να γίνεται εν βρασμό, όπως συνηθίζει κανείς να αντιδρά σε στιγμές βίαιες, σε στιγμές οξείας κρίσης. Γι' αυτό λοιπόν και ως συλλογικότητα επιχειρούμε να ελέγχουμε, να επαναδιατυπώνουμε, να ορίζουμε από την αρχή αν χρειάζεται τους όρους και τα εργαλεία μας να ξανακοιτάμε και να συζητάμε ιστορίες και υποθέσεις πολύκροτες ή όχι να εξετάζουμε τα πραγματικά δεδομένα και τα διαρκώς μεταλλασσόμενα πλαίσια εντός των οποίων εκτυλίσσονται.

Αν η συνθετική ικανότητα είναι το κρίσιμο εργαλείο που χαρακτηρίζει την παιδεία μας ως αρχιτεκτόνων, οφείλουμε και να τη διατηρούμε εμπράγματο. Σ' αυτές λοιπόν τις λιγοστές έντυπες σελίδες επιμένουμε να εστιάζουμε στην κυρίαρχη πραγματικότητα, επιχειρώντας διαγώνιες συνθέσεις, προσδοκώντας ουσιαστικές ανιχνεύσεις.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 και Κλάδου, 105 55 Αθήνα, τηλ.: 210 3215 146, fax: 210 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Πρόεδρος: **Μυρτώ Δεσποτιδου**, Αντιπρόεδρος: **Άγγελος Βακαλόπουλος**,
Γεν. Γραμματέας: **Μιχάλης Τζάρας**, Ειδ. Γραμματέας: **Νίκος Κουρέτας**, Ταμίας: **Μαρία Φραντζή**
Μέλη: **Δαμιανός Αμπακούμκιν**, **Αφροδίτη Αυγερινού**, **Κώστας Βουρεκάς**, **Τόνια Κατερίνη**,
Βιβιάννα Μεταλληνού, **Γιάννης Πάνου**, **Πόπη Παπαντωνίου**, **Όλγα Πάππα**, **Γιώργος Πλατσάκης**,
Πέτρος Συναδινός

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο: **Μυρτώ Δεσποτιδου**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ακριβή Αναγνωστάκη, **Κάρολος Γαλανός**, **Κωνσταντίνα Θεοδώρου**, **Διονύσης Καννάς**,
Αλέξανδρος Κλειδωνάς, **Γεωργία Κότσαρη**, **Ειρήνη Κουφέλη**, **Παναγιώτης Κουμουνοπούρος**,
Έλενα Λαϊνά, **Μιχάλης Λεφαντζής**, **Άννα Μελανίτου**, **Βασιλική Παναγιωτοπούλου**,
Δημήτρης Πούλιος, **Όλγα Σημαιοφορίδου**, **Ελένη Χρηστέα**

Γραμματεία Σ.Ε.: **Στέλλα Ρίζου**
Διόρθωση κειμένων: **Άννα Πλατάκη**

ΕΞΟΦΥΛΛΟ Ανάμεσα σε **Γκάζι και Μεταξουργείο, 2010** (πηγή: petritozesus.blogspot.com)

“αρχιτέκτονες”

Περιοδική έκδοση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων
Ανωτάτων Σχολών – Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων

Στηρίξτε το έντυπο “αρχιτέκτονες”

- Εγγραφείτε στο Σύλλογο
- Εξοφλήστε τις συνδρομές σας στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
- Προχωρήστε σε δώρεά στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Εάν επιθυμείτε να παραλαμβάνετε το έντυπο στο χώρο σας:

- Για τα μέλη του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ 12 € για 10 τεύχη
- Για τα μη μέλη 20 € για 10 τεύχη

ΕΓΓΡΑΦΕΙΤΕ στη λίστα αποστολής άμεσα:

- Είτε με καταβολή του αντίστοιχου ποσού του/της ενδιαφερομένου/ης απευθείας στα γραφεία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Βρυσακίου 15, Μοναστηράκι 105 55, Αθήνα, τηλ. 210 3215146
- Είτε με κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 146/480197-02 με δικαιούχο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, και αποστολή συνημμένα του σκαναρισμένου τραπεζικού παραστατικού στο e-mail: sadas-pea@tee.gr ή με fax στο 210 3215147

ΒΡΑΔΙΕΣ ΣΤΗ ΒΡΥΣΑΚΙΟΥ

Κατά τους εαρινούς και θερινούς μήνες, στα γραφεία του συλλόγου θα πραγματοποιούνται οι «Βραδιές στη Βρυσακίου» κάθε δεύτερη Πέμπτη του μήνα.

Ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ προσκαλεί τα μέλη και τους φίλους του που θέλουν να περάσουν όμορφα μια βραδιά με ποτό, μουσική και κουβέντα στο χώρο μας, στην αυλή μας.

Η έννοια και η αξία της κλίμακας σήμερα

γράφει η **Μαρία Λιλιμπάκη-Σπυροπούλου**

Από το κοινωνικό στο δομημένο περιβάλλον ή μήπως το αντίστροφο;

Κλίμακα είναι η αναλογία ενός συστήματος αναπαράστασης σε σχέση με ένα άλλο σύστημα, ενώ κατά την τεχνική ορολογία είναι ο λόγος της γραφικής διάστασης ενός αντικειμένου προς την πραγματική του διάσταση. Περιλαμβάνει δηλαδή την έννοια της αναλογικότητας, της σύγκρισης και του μέτρου, ως αντικειμένου της σκέψης παρά της αίσθησης και ως μέσης κατάστασης μεταξύ έλλειψης και υπερβολής.

Το ελληνικό τοπίο διακρίνεται τόσο για την εναλλαγή εικόνων και γεωμορφολογιών όσο και για τις ήπιες αντιθέσεις και τη διαβάθμιση. Οι κάτοικοι προσαρμόστηκαν στα παραπάνω, εξισορρόπησαν τη δόμηση με την ποικιλότητα, δημιούργησαν σύνολα ενταγμένα στο περιβάλλον, ανταποκρινόμενα στη δομή της οικονομίας και της κοινωνίας. Στους παραδοσιακούς οικισμούς είναι διακριτά τα κοινωφελή κτήρια συγκρινόμενα ακόμα και με τις κατοικίες των πλουσίων, λόγω όχι της τυπολογίας αλλά της κλίμακάς τους. Ας δούμε ποια είναι τα σημερινά τοπία: τα κέντρα κατανάλωσης, οι υπερμεγέθεις κατοικίες, αυτές που διαμορφώνουν πλασματικά την αναλογούσα ανά κάτοικο επιφάνεια, έργα εξωστρεφής, μέσα επίδειξης και ανταγωνισμού που επισκιάζουν τον δημόσιο χώρο και τον ακυρώνουν. Η μετάβαση από τον εσωτερικό στον εξωτερικό χώρο είναι αδιαβάθμητη. Ας αναλογισθούμε την πορεία και κατάληξη του ημιυπαίθριου χώρου, χαρακτηριστικού δομικού στοιχείου της μεσογειακής αρχιτεκτονικής. Η κλιμάκωση και οι αναλογίες ανατρέπονται. Στον τόπο όπου διαμορφώθηκαν φαινόμενα όπως οι λεγόμενες οπτικές διορθώσεις, συστήματα αφανών στοιχείων που επεκτείνονται στο αρχιτεκτονικό έργο με συνισταμένη τη λανθάνουσα κίνηση του όλου (γεγονός εκπληκτικό ως προς τη σύλληψη τόσο λεπτών καλλιτεχνικών εννοιών και αντικείμενο έρευνας που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ μορφολογίας και αισθητικής), με σκοπό τη ζωντανή πνευματικότητα του αρχιτεκτονικού έργου (Χ. Μπούρας, *Ιστορία της αρχιτεκτονικής*), στα χρόνια μας, στον ίδιο τόπο, επιχειρήθηκαν μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις, καλύπτοντας τεράστια και μη θετική απόσταση. Το μέτρο χάθηκε, οι ανθρώπινες διαστάσεις και οι αισθήσεις μας αγνοήθηκαν. Το φοβικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε μ' αυτό τον τρόπο διαβρώνει τον ψυχισμό μας. Η προοπτική μας (sic) περιορίζεται. Ο κόσμος, κατά τον Αριστοτέλη, είναι σωστά διατεταγμένος, έτσι ώστε να εξασφαλίζει την πρόοδό του προς την καλύτερη δυνατή κατάσταση (W. D. Ross, *Αριστοτέλης*,

...το φοβικό περιβάλλον διαβρώνει τον ψυχισμό μας...
φωτ. Pol Ubeda Hervas (από τη σειρά «I'm not There»)

MIET, 2001). Όμως, ποιος είναι ο ρόλος της ύλης όταν αυτή δεν είναι το μέσον αλλά ο αυτοσκοπός; Σε αντανάκλαση αυτού που παρατηρείται στο δομημένο περιβάλλον, η κλίμακα των στόχων και των παραγόντων που τους διαμορφώνουν αλλοιώνεται. Τα οικονομικά μεγέθη αντικατοπτρίζονται παντού, οι πλασματικές ανάγκες διογκώνονται, τα ιδανικά μπαίνουν σε δεύτερη μοίρα. Ξεχνάμε σε ποια χώρα ζούμε, με ποια μεγέθη έχουμε να κάνουμε.

Τι συμβαίνει όταν το σύστημα αναφοράς της κλίμακας είναι η κοινωνία; Από το τοπίο και το δομημένο περιβάλλον στον τρόπο ζωής, η μετάβαση είναι δραματική. Τα μεγέθη χάνουν την πραγματική τους διάσταση, καθώς τα πρότυπα επιβάλλονται εξωγενώς και δεν πηγάζουν από προσωπικές επιθυμίες. Η έλλειψη του μέτρου, ως συγκριτικού μεγέθους ανάμεσα στο είναι και στο φαίνεσθαι, καταλήγει να θίγει το σύνολο. Έτσι ο δρόμος προς το ξεθεμελίωμα της κοινωνίας είναι βραχύς. Όταν η κλίμακα χάνεται, επικρατεί η δυσαρμονία και το χάος, που μοιραία προκαλεί κρίση. Οι συγκυρίες και τα καινοφανή οικονομικά φαινόμενα συντελούν ώστε η σημερινή κατάσταση να παρουσιάζεται παράδοξα ως αιτία και αποτέλεσμα ταυτόχρονα, άμεσα συνδεδεμένη με το δομημένο περιβάλλον ως πεδίο έκφρασης αυτής της κοινωνικής και περιβαλλοντικής κρίσης. Η κοινωνική μας ζωή και οι εκφάνσεις της προβάλλονται σε περιβάλλον της ίδιας στρεβλής φιλοσοφίας, αυτής που διαμόρφωσε τα οράματά μας με τρόπο που δεν αντιστοιχεί στην κλίμακα του ανθρώπου και της κοινωνίας. Ναι, έχουμε χάσει την κλίμακα και είναι καιρός να προβληματισθούμε τόσο για την έννοια όσο και κυρίως για την επανεφεύρεσή της, χωρίς μελοδραματισμούς, αλλά με δυναμισμό και πρωτοπορία.

Η σύγχρονη εποχή

γράφει ο **Νίκος Αναστασόπουλος**

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι εισερχόμαστε σε μια κατάσταση που ξεπερνά την έννοια της κρίσης ή των κρίσεων και ενδύεται τα χαρακτηριστικά μιας δυστοπίας εγχώριας και διεθνούς. Η τραγωδία στο εργοστάσιο του Μπανγκλαντές που παρήγε τα ρούχα που φοράμε οι περισσότεροι άνθρωποι στις χώρες του δυτικού κόσμου αποκαλύπτει τους μηχανισμούς ενός συστήματος στο οποίο ηθελημένα ή αθέλητα όλοι συμμετέχουμε. Ίσως ο όρος δυστοπία να εκφράζει πλέον ακριβέστερα τις παρούσες συνθήκες, αφού η επίκληση μιας κατάστασης κρίσης και έκτακτης ανάγκης που καθίσταται μόνιμη αποτελεί σχήμα οξύμωρο και ενδεχομένως στρατηγική πρόφαση.¹ Η ελληνική κρίση εν μέσω της διεθνούς διαθέτει τα δικά της χαρακτηριστικά. Υποστηρίζω ότι είναι συστημική και μόνιμη: συστημική διότι δεν είναι εξωγενής, αλλά σύμφυτη με την ίδια την κοινωνία, και μόνιμη διότι επανεμφανίζεται σε πολλές πτυχές της ζωής, ακόμη και εκεί όπου δεν δικαιολογείται.² Στην πόλη της Αθήνας απλώς επιταχύνθηκε η αποκάλυψη της εγχώριας δικής της χρόνιας και μόνιμης κρίσης όταν βρέθηκε ανυποψίαστη, απροετοίμαστη και αφύλακτη στο τσουνάμι της παγκόσμιας κρίσης.

Ο δημόσιος χώρος σήμερα

Οι επιλογές σε σχέση με την ποιότητα του δημόσιου χώρου και η ζωή που

φιλοξενεί αποτελούν αξιόπιστους δείκτες για την κατανόηση της ποιότητας ζωής, του πολιτεύματος και της δημοκρατίας. Η πρόσφατη εμπειρία από τις εξεγέρσεις της Τουρκίας και της Βραζιλίας τεκμηριώνει ότι η οικονομική ευημερία δεν αρκεί για να αποσοβήσει ένα έλλειμμα δημοκρατίας. Όπως διαδήλωσαν οι εξεγερμένοι στο Gezi Park, αλλά και πριν από αυτούς οι Αγανακτισμένοι στην Πλατεία Συντάγματος, δεν αρκεί η ψευδαίσθηση της ψήφου ως συμμετοχή στη δημοκρατία μέσω της αντιπροσώπευσης, γι' αυτό και έχουν διατυπωθεί καθαρά και επανειλημμένα αιτήματα αναθεώρησης του Συντάγματος και του ίδιου του πολιτειακού συστήματος. Στην Αθήνα, που οικοδομήθηκε ως βασίλειο της ιδιωτεύσης με εργαλείο την αντιπαροχή και επιδίωξη την ανωνυμία, με ένα αυτοκίνητο μετακινείται κανείς φιλτράροντας το κλίμα, τους ήχους, οσμές και εικόνες στην κινητή ιδιωτική του σφαίρα. Η έλλειψη πρασίνου δεν αποτελεί μόνο άγνοια της σημασίας του για την ποιότητα ζωής στην πόλη αλλά και συνειδητή επιλογή για τον τρόπο χρήσης και παραμονής στον δημόσιο χώρο. Ο δημόσιος χώρος παραμένει κοινός παρονομαστής της δημοκρατίας, και, όταν τελεί υπό απειλή, απειλείται η δημοκρατία.

Τα σχέδια για την Αθήνα

Το πρόβλημα με την Αθήνα και με την κοινωνία σήμερα είναι ότι στερείται οράματος και ταυτότητας και χρειάζεται μια συνεκτική ουσία που θα συνδέσει τα άτομα του πληθυσμού της με την πόλη, δεδομένου ότι διάφορες κοινωνικές της ομάδες «αποβάλλονται» ή συστημικά αγνοούνται (μετανάστες, χρήστες ουσιών, γκέι, άτομα με ειδικές ανάγκες κ.ά.). Στον δημόσιο χώρο σήμερα, ενώ πλανάται πόνος, παραβατικότητα,

Σύγχρονη Εποχή, φωτ. Δημήτρης Μπούρας

Πατησίων και Άνδρου, φωτ. Δημήτρης Μπούρας

απόγνωση, παραίτηση και διάθεση φυγής, ένα πειστικό ερώτημα δεν έχει καν τεθεί: Γιατί αυτή η πόλη παράγει τόσους τοξικομανείς, αστέγους και απελπισμένους, και δημιουργείται η ανάγκη να χρησιμοποιηθεί κάθε διαθέσιμη επιφάνειά της για να εκφραστούν οι πολίτες της; Σε μια αναπασμένη Αθήνα, τι είναι αυτό που θα προσφέρει καλύτερους όρους μέριμνας σε όλους αυτούς που αυτή τη στιγμή νοσούν; Δεδομένης της ευθύνης των επιλογών για την πόλη, οι συνέπειες των οποίων θα συνοδεύουν πολλές γενιές, ανακύπτει το θεμελιώδες ερώτημα ποιος και με τι μηχανισμούς αποφασίζει. Μια βασική κριτική για τη σημερινή χάρση πολιτικής σχετικά με το μέλλον της Αθήνας μέσω του Rethink Athens και άλλων σχεδίων που συζητιούνται, ανεξάρτητα από το αν απαντούν ή όχι σε πραγματικά πολεοδομικά ζητήματα της πόλης, είναι σε επίπεδο μηχανισμών που επιστρατεύονται και διαδικασιών που υιοθετούνται, που δεν λαμβάνουν πραγματικά υπόψη τους τους ανθρώπους στο σχεδιασμό.³

Το πριν και το εκ των υστέρων

Όπως γνωρίζουμε από την καθημερινότητα, ορισμένες φορές ο χρονισμός (το timing) ως παράγων είναι εξαιρετικά κρίσιμος στην έκβαση μιας υπόθεσης. Μου έχει φανεί χρήσιμος ο διαχωρισμός σε *πρωτοβουλιακές* (proactive) και *εκ των υστέρων* (retroactive) κινήσεις για την κατανόηση και την αξιολόγηση πολλών κινήσεων που γίνονται τόσο από το κράτος όσο και από ομάδες πολιτών. Τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν μια πρωτοβουλιική και οραματική αντιμετώπιση συνδέονται με μια διαφορετική δομή και οργάνωση από μια εκ των υστέρων διορθωτική αντιμετώπιση. Η πρωτοβουλιική οργάνωση διακρίνεται από έναν βολонταριστικό και ιδεαλιστικό χαρακτήρα, ενώ η εκ των υστέρων από χαρακτηριστικά αντίδρασης και διαμαρτυρίας. Παρά το ότι δεν αποκλείεται η εκ των υστέρων κινητοποίηση να αποκτήσει δομή, στόχους και συνέχεια σε βάθος χρόνου, υπάρχουν πολλές πιθανότητες να εγκαταλειφτεί το

ίδιο εύκολα όσο δημιουργήθηκε, ενώ δεν ανοίγει νέους «δρόμους» και επιδιώκει κυρίως την επαναφορά στο πριν.

Η πόλη και η κοινωνία ως σύστημα

Τα παραδοσιακά εργαλεία που διαθέτουν οι αρχιτέκτονες και διδάσκει η αρχιτεκτονική φαίνεται ότι δεν επαρκούν πλέον για να εξηγήσουν τις διαδικασίες με τις οποίες παράγεται η πόλη. Εστιάζοντας μόνο στη σχεδιαστική διαδικασία ή θεωρώντας το σχεδιασμό μοναδικό εργαλείο ικανό να παρέχει λύσεις, παραβλέπουμε πολλούς κοινωνικούς παράγοντες και δεδομένα που καταπνίγονται. Η ανάγνωση μια κοινωνίας ή μιας πόλης

DESIGN + CONSTRUCTION

Επικοινωνήστε μαζί μας

Λουτρού 18, Αχαρναι
 ☎ 2102818283
 @ aboutstores@aboutstores.gr
 www.aboutstores.gr

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

- ➔ Εφαρμογή Σχεδιασμού
- ➔ Κατασκευή Επίπλωσης
- ➔ Παραγωγή Εξαρτημάτων

Ηλεκτρονικό Κατάστημα

QuickEquip.gr
by aboutSTORES

ως συστήματος παρέχει τη δυνατότητα μιας πιο σφαιρικής αντίληψης της πολυπλοκότητας της πραγματικότητας και βοηθά στην κατανόηση της ικανότητας που διαθέτουν τα υγιή συστήματα αναπροσαρμογής και ανταπόκρισης σε αλλαγές που εμφανίζονται στο περιβάλλον όπου βρίσκονται.⁴ Τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά και η συνολική τους επίδραση και αλληλεπίδραση είναι εξαιρετικά σημαντικά στοιχεία, που θα έπρεπε να απασχολούν τόσο την αρχιτεκτονική όσο και την πολιτική, τις πολιτικές επιστήμες και την κοινωνιολογία. Από έναν τέτοιο ειρμό σκέψης οδηγούμαστε στο να σκεφτούμε πως, όπως, εάν υπάρχουν συμπτώματα ασθένειας σε έναν οργανισμό, δεν αρκεί να καταπολεμήσουμε τα συμπτώματα αλλά να αναζητήσουμε τις αιτίες και να τις αντιμετωπίσουμε, σε μια πόλη αντίστοιχα, δεν αρκεί να περιστείλουμε τα συμπτώματα με σχεδιαστικά μέσα. Η καταστολή δεν είναι παρά ένα μέτρο που επιχειρεί να περιστείλει ένα φαινόμενο εκ των υστέρων, αφού έχει συχνά αποκτήσει διαστάσεις μη ελέγξιμες, και δεν ασχολείται καθόλου με τα αίτια που το προκάλεσαν. Ενδέχεται να αντιληφθούμε ότι είναι ακριβώς η καταστολή που παράγει το φαινόμενο, όπως οι φυλακές σύμφωνα με τον Ίβαν Ίλιτς παράγουν τους κρατούμενους και τα νοσοκομεία τους ασθενείς. Ως εκ τούτου απαιτείται, όσο δύσκολο και αν φαντάζει, αναθεώρηση ολόκληρης της δομής, ή του συστήματος, το οποίο εκδηλώνεται με διαφορετικά συμπτώματα στο νοσούν «σώμα» της πόλης. Διάφορες μορφές αυτοοργάνωσης και πρωτοβουλιακές ή εκ των υστέρων κινήσεις αποτελούν απόπειρες αντιμετώπισης της νόσου και προσαρμογής στις επιθέσεις ενάντια στον κοινωνικό οργανισμό. Ενδέχεται να μην επαρκούν, ωστόσο είναι αυτό που προς το παρόν φαίνεται να διαθέτει υγιή κύτταρα και ικανότητα κάποιας επανόρθωσης και ανθεκτικότητας.

Σημειώσεις

1. Ο όρος *δυστοπία* είναι το αντίθετο της ιδανικής κατάστασης της ουτοπίας και αναφέρεται σε μια κοινότητα ή κοινωνία, συνήθως φανταστική, που είναι για κάποιους σημαντικούς λόγους ανεπιθύμητη ή τρομακτική. Τέτοιες κοινωνίες εμφανίζονται σε έργα επιστημονικής φαντασίας, ιδιαίτερα σε μέλλοντα χρόνο. Οι *δυστοπίες* χαρακτηρίζονται από έλλειψη ανθρωπιάς, ολοκληρωτικές κυβερνήσεις, περιβαλλοντικές καταστροφές, ή άλλα χαρακτηριστικά που συνδέονται με ραγδαία κατάπτωση και κατάρρευση της κοινωνίας.
2. Αρκεί να θυμηθούμε την περίοδο προ της Ολυμπιάδας του 2004, όπου τα έργα πραγματοποιήθηκαν σε πνεύμα έκτακτης ανάγκης, ενώ η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων είχε ήδη εξαγγελθεί από το 1997. Η μόνιμη κατάσταση κρίσης και έκτακτης ανάγκης εμφανίζεται επίσης με τη διαχείριση των απορριμμάτων, που αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα δυσλειτουργίας και ολιγωρίας.
3. Αποτελούν *ουτοπικές θεωρίες χωρικού τύπου*, όρο που στα ελληνικά αποδίδει το «*utopianism as spatial play*», που εισήγαγε ο David Harvey για να περιγράψει τα μεγαλόπνοα σχέδια αρχιτεκτόνων και πολεοδόμων οι οποίοι υπόσχονται την καθολική επίλυση των χωρικών και κοινωνικών προβλημάτων μιας κοινωνίας ταυτόχρονα μέσα από το σχεδιασμό (David Harvey, *Spaces of Hope*, Edinburgh University Press, 2000, σελ. 159-195). Ο όρος συνδέεται με προσεγγίσεις όπως ρασιοναλισμός και αναγωγισμός, που περιγράφουν κάτι ανάλογο.
4. Πρόκειται για μια ιδιότητα που διαθέτουν τα υγιή συστήματα, όπως ένας υγιής άνθρωπος ή άλλος έμβιος οργανισμός ή ένα οικοσύστημα, γνωστή ως ομοιόσταση, που αποτελεί ρυθμιστή ανταπόκρισης σε εξωτερικές συνθήκες, έτσι ώστε, όταν ας πούμε έχει ζέστη, δροσιζόμαστε μέσω της εξάτμισης του ιδρώτα και πίνοντας υγρά αναπληρώνουμε την απώλεια νερού, ενώ, όταν έχει κρύο, ντυνόμαστε για να διατηρήσουμε σταθερή τη θερμοκρασία σώματος.

Οι εργασίες για τη δημιουργία του Πάρκου Ναυαρίνου, πηγή: voidnetwork.blogspot.gr

Οι φαντασιώσεις για τη «νέα κεντρικότητα»

γράφει ο Κωστής Χατζημιχάλης

Η οδός Πανεπιστημίου τη δεκαετία του '50
πηγή: facebook «Παλιές φωτογραφίες της Αθήνας»

Όταν είχε παρουσιαστεί πρώτη φορά η έρευνα των συναδέλφων του ΕΜΠ για την αναζήτηση της «νέας κεντρικότητας» στην Αθήνα και πώς αυτή θα ενισχυθεί με την πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου, είχα διατυπώσει μεγάλες επιφυλάξεις για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, γιατί αναζητούσαν κάτι που ήδη υπάρχει και δεν χρειαζόταν ιδιαίτερη τεκμηρίωση: το ιστορικό κέντρο της Αθήνας δεν έχει μετακινηθεί. Δεύτερον, η φυγή των μόνιμων κατοίκων από το ιστορικό κέντρο δεν οφείλεται κυρίως στην υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Και τρίτον, η όλη προσέγγιση του προβλήματος ήταν μονομερώς «αρχιτεκτονική», με ανεπαρκείς αναφορές στους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς λόγους της σταδιακής απαξίωσης του ιστορικού κέντρου.¹

Οι επιφυλάξεις μου ενισχύθηκαν όταν έγινε γνωστή τον Μάιο 2011 η πρόθεση της κυβέρνησης να προκηρύξει διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου. Είχα τότε δημοσιεύσει ένα σχόλιο στα «Ενθέματα» της *Αυγής* (15/5/11) στο οποίο, συνοπτικά, είχα ισχυριστεί ότι: (α) η Πανεπιστημίου έχει σχεδιαστεί ως ένα βασικό βουλεβάρτο-λεωφόρος της πόλης διαμερούς διέλευσης και σήμερα είναι ένας ιστορικός αστικός συντελεστής, (β) είναι ο πιο φαρδύς δρόμος του κέντρου, με επαρκέστατα πεζοδρόμια τα οποία μπορούν να επεκταθούν και να φυτευτούν, (γ) έχει κυρίως χρήσεις γραφείων, δημόσιων και ιστορικών κτηρίων και ελάχιστη εμπορική κίνηση, (δ) τα κυκλοφοριακά προβλήματα στους γειτονικούς δρόμους και στην περιφέρεια του δακτυλίου θα είναι πολύ σοβαρά, και (ε) η παρέμβαση αποτελεί λάθος προτεραιότητα για το κέντρο σε περιόδους κρίσης και δεν απαντά σε έναν

στρατηγικό επανασχεδιασμό αλλά κάνει μια παρέμβαση «ωραιοποίησης» ενός δρόμου επαναφέροντας την ιδεολογία και μεθοδολογία του κινήματος «Σίτι Μπιούτιφουλ» (City Beautiful) που κυριάρχησε στις ΗΠΑ και παγκόσμια την περίοδο 1890-1930. Και κατέληγα με τη διαπίστωση ότι η πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου δεν αποτελεί μια κοινωνικά χρήσιμη, για τον μεγάλο αριθμό των πολιτών, παρέμβαση στο κέντρο. Και είναι πιθανό να εντείνει την κοινωνική και γεωγραφική αδικία που χαρακτηρίζει την πόλη, σπρώχνοντας υφιστάμενα προβλήματα προς άλλες περιοχές και δημιουργώντας νέα.

Ο διαγωνισμός έγινε διεθνής με τον καθαρά επαρχιώτικο τίτλο «Rethink Athens», δόθηκαν τα βραβεία, και έκτοτε έχει γίνει ένας ιδιαίτερα γόνιμος διάλογος σχετικά με το έργο. Ευτυχώς έχουν ακουστεί πολλές κριτικές φωνές (ενδεικτικά αναφέρω τις παρεμβάσεις των Λ. Λεοντίδου, Β. Γρηγοριάδη και Χρ. Λεμπέση, Ντ. Βαΐου, Γ. Αίσιωπου, Θ. Μαλούτα, Κ. Μανωλίδη κ.ά.) και πραγματοποιήθηκε πολύ καλή συζήτηση στο Σύλλογο Αρχιτεκτόνων, η οποία συνοδεύτηκε με άλλα σχόλια, που δημοσιεύτηκαν στο δελτίο Αρχιτέκτονες Μάιος και Ιούνιος 2013. Νομίζω ότι, μετά την έκθεση των βραβείων του διαγωνισμού και τον παραπάνω διάλογο, έχουν εντοπιστεί τα σημαντικά γενικά προβλήματα της παρέμβασης αλλά και της συγκεκριμένης πρότασης—Α΄ βραβείο, και έτσι μπορούμε να μιλήσουμε για συγκεκριμένα θέματα.

Αρχίζω με τα ερωτήματα τα οποία δεν απαντήθηκαν από την έκθεση και τα επιχειρήματα των υποστηρικτών της πρότασης. Μέχρι σήμερα, όσοι ασκούμε κριτική δεν έχουμε πειστεί για την επίλυση του κυκλοφοριακού, γιατί δεν έχει υπάρξει δημοσιοποίηση των κυκλοφοριακών μελετών (του Πολυτεχνείου και της Αττικό Μετρό) για να δούμε τις παραδοχές-εισορές που κάνουν στα διάφορα μοντέλα που χρησιμοποιούν, και τα βραβεία δεν έδωσαν περισσότερες πληροφορίες. Το άρθρο των Μ. Καρλαύτη και Α. Σταθόπουλου στην *Καθημερινή* 19/5/13, το οποίο υποστηρίζει από κυκλοφοριακή άποψη τις μελέτες, μπερδεύει περισσότερο τα πράγματα. Για τα διάφορα σενάρια αποκλεισμού της διαμερούς διέλευσης στην Πανεπιστημίου που παραθέτει, γράφει: «... εφόσον διατηρηθούν τα (υπάρχοντα) χαρακτηριστικά των μετακινήσεων και μεταφορικών υποδομών στην πόλη ... οι επιπτώσεις από οποιαδήποτε τοπική παρέμβαση και αν προκριθεί θα δυσχεράνουν την κυκλοφορία τόσο στο κέντρο της Αθήνας όσο και στον περιμετρικό δακτύλιο (αυξήσεις χρόνου διαδρομής άνω του 50% και μείωση μέσης ταχύτητας έως και 20%)». Αλλά αυτό δεν φωνάζουμε και μεις από την πρώτη μέρα; Ποιος, τότε και πώς θα αλλάξει τα

Η οδός Πανεπιστημίου το 1968
πηγή: bill-files.blogspot.gr

γενικότερα χαρακτηριστικά της κυκλοφορίας στην πόλη για να «δουλέψει» ο τοπικός αποκλεισμός της διαμερούς κίνησης στην Πανεπιστημίου; Και ποιος μας διαβεβαιώνει ότι το τραμ θα πάει μέχρι τα Πατήσια για να μη μείνει «έργο βιτρίνα», όπως λέει ο Γ. Πολύζος στη συζήτηση στο Σύλλογο; Η αχίλλειος πτέρνα της πρότασης είναι ακριβώς αυτή: η εξάρτησή της από προϋποθέσεις ευρύτερων προγραμματισμών τούς οποίους δεν ελέγχει. Αυτό είναι ένα διαχρονικό πρόβλημα του ελληνικού προγραμματισμού/ σχεδιασμού: για τη μη επιτυχή υλοποίηση φταίει πάντα οι «άλλοι», ποτέ τα σχέδια που κάνουμε. Και βέβαια δεν έχω καταλάβει πώς δικαιολογούν οι συνάδελφοι τη λειτουργία δυο ακριβών σταθερών μέσων μεταφοράς το ένα πάνω από το άλλο, πώς θα στριμωχτούν δυο γραμμές τραμ στα στενά σημεία της Πατησίων, γιατί απαξιώνουν τα τρόλεϊ (που κατασκευάζονται στη Θεσσαλονίκη και δεν είναι ακριβές εισαγωγές τραμ) και τι κάνουν με τις δεκάδες γραμμές των λεωφορείων που διέρχονται ή έχουν αφετηρίες γύρω από την Πανεπιστημίου. Τα λαϊκά αυτά μέσα μεταφοράς εξυπηρετούν χιλιάδες εργαζομένους και επισκέπτες του κέντρου ή άλλους/ες που αλλάζουν δυο και τρεις συγκοινωνίες για να πάνε στις δουλειές τους, όσοι/όσες βέβαια έχουν ακόμη δουλειά. Δεν έχω δει καμιά μελέτη περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων που θίγει παρόμοια θέματα. Ας δούμε τώρα τα νέα στοιχεία από την έκθεση και τα βραβεία. Τα σχέδια και οι μακέτες ήταν όντως εντυπωσιακά και η ιδέα να μεταφερθούν στο Σύνταγμα πολύ καλή για τις δημόσιες σχέσεις που πρέπει να αναπτύξουν οι ενδιαφερόμενοι για την υλοποίηση του έργου. Η πρώτη εντύπωση του επισκέπτη ήταν ότι ξαναφύτρωσαν τα δάση στην Αττική! Όλες οι μελέτες χρησιμοποίησαν με υπερβολή το «πράσινο», το πιο δημοφιλές κλισέ δημάρχων, πολιτικών και πολεοδόμων, αποδεκτό από όλους ως λύση και γι' αυτό επικίνδυνα λαϊκίστικο. Άραγε οι μεσαιωνικές και αναγεννησιακές

πόλεις, που δεν είχαν πράσινο, δεν είναι «ωραίες» για τα σημερινά γούστα των πολιτικών μας; Ο κ. Α. Σαμαράς, στην τελετή παρουσίασης του πρώτου βραβείου, μόνο το πολύ πράσινο κατάλαβε, και είπε για τις «ζωντανές δυνάμεις που μέσα στην κρίση οραματίζονται μια Αθήνα αλλιώς». Το πρώτο βραβείο αυτό το «αλλιώς» το υλοποιεί με τον πλέον συμβατικό και εύπεπτο τρόπο, με «άνευρο καθωσπρεπισμό κατάλληλο για πολιτικές ηγεσίες αλλεργικές στο απρόβλεπτο», όπως ωραία γράφει ο Κ. Μανωλίδης, μια αρχιτεκτονική μέσου όρου με ολίγον βιοκλιματικό σχεδιασμό αλλά πολλά ψηλά αιωνόβια δένδρα ακόμη και πάνω από τις σήραγγες του μετρό και την Ομόνοια.

Και ποιοι είναι οι αποδέκτες αυτών των νέων σχεδίων; Διαβάζουμε στην περιγραφή της 1ης επιλαχούσας πρότασης: «... οι επιθυμητοί χρήστες των νέων χώρων θα είναι: οι εραστές του καπουτσίνο, οι τουρίστες, οι μαθητές των σχολείων, οι φοιτητές, οι υπάλληλοι γραφείων, οι καλλιτέχνες, τα νέα ζευγάρια με παιδιά, οι ηλικιωμένοι, οι ιδιοκτήτες καταστημάτων και οι καταναλωτές». Αυτή η εξοργιστική νεο-δαρβινική περιγραφή των «επιθυμητών» χρηστών – η οποία υπάρχει έμμεσα σε όλα τα βραβεία μέσα από τα φωτομοντάζ των ατόμων που περπατούν – περιγράφει με αφέλεια τους αποδέκτες των νέων χώρων αλλά και τις μύχιες βλέψεις πίσω από την πεζοδρόμηση: τη μετατροπή του κέντρου σε ένα μεγάλο αποκαθαμένο mall για «flâneurs» κάθε είδους που περιπλανιόνται έχοντας ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους, ένα mega-gentrification via carruccino. Δείχνει όμως και την άγνοια ή την περιφρόνηση για τις άλλες ταξικές ομάδες που χρησιμοποιούν το κέντρο και τις δεκάδες κοινωνικές, γεωγραφικές και οικονομικές επιστημονικές έρευνες που περιγράφουν πώς το κέντρο της Αθήνας σταδιακά υποβαθμίστηκε.

Έχω κατηγορηθεί για αρνητισμό, ακολουθώντας την «εύκολη», υποτίθεται, επιλογή του όχι στο συγκεκριμένο αλλά και σε άλλα αντίστοιχα μεγάλα σχέδια. Λέω όχι στις βεβαιότητες του κ. Π. Τουρνικιώτη που υποστηρίζει το σχέδιο, γιατί το καλύτερο αρχιτεκτονικό περιβάλλον δεν θα κάνει ζωντανό το κέντρο για όλους/ες και όλες τις ώρες, η βιώσιμη κινητικότητα είναι ανέκδοτο όταν υλοποιείται σε έναν μικρό άξονα, ο περιορισμός του αυτοκινήτου δεν είναι αυτοσκοπός, το τραμ δεν είναι πάντα η καλύτερη λύση σε σχέση με λεωφορεία και τρόλεϊ και η Αθήνα δεν θα γίνει καλύτερη αν φυτέψουμε δένδρα στην Πανεπιστημίου αδιαφορώντας για την κοινωνία και την οικονομία που καταρρέει. Μια μεγάλη αστική εφημερίδα έγραφε

Η οδός Πανεπιστημίου τη δεκαετία του '70
πηγή: bill-files.blogspot.gr

Οδός Πανεπιστημίου. Το πεζοδρόμιο μπροστά από το Zonars, φωτ. Κώστας Ράντος, 2010

για την Πανεπιστημίου: «... η Αθήνα ποντάρει να ετοιμάσει τη βασική ιδεολογική και κτηριακή υποδομή που θα υποδεχτεί το τέρμα της ύφεσης τα προσεχή χρόνια». Περί αυτού πρόκειται: μια πολιτική, ιδεολογική και συντηρητική επίθεση στους λαϊκούς χώρους-τοπόσημα του κέντρου, να τελειώνουν με τις μνήμες και τους χώρους των δημοκρατικών αγώνων της πόλης και παράλληλα να προετοιμαστούν για οικειοποίηση της γαιοπροσόδου από την άνοδο των αξιών γης και τις αλλαγές στις χρήσεις των κτηρίων.

Δυστυχώς αισθάνομαι δικαιωμένος για τα όμι που είχα πει για την Ολυμπιάδα 2004 και για την κριτική στις βεβαιότητες των τότε υποστηρικτών της. Η άρνηση είναι μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, είναι μια άρνηση-θέση, μια ουσιαστική λειτουργία της δημοκρατίας, σχεδόν πολυτελής όσο η ρήξη, όπως στην πλατεία Ταξίμ της Ινσταμπούλ ή στις Σκουριές της Χαλκιδικής. Ας σταματήσει λοιπόν αυτή η φάρσα με την Πανεπιστημίου και ας σκύψουμε στα πολυσύνθετα προβλήματα του ιστορικού κέντρου και ας αναζητήσουμε οικονομικά αποδεκτές και περισσότερο κοινωνικά ευαίσθητες λύσεις, ειδικά σήμερα στη χώρα μας όπου η δημοκρατία ψυχορραγεί.

Σημείωση

1. Βλ. Κ. Χατζημικιάλης «Ο διεθνής ρόλος της Αθήνας, το έλλειμμα σχεδιασμού για το δημόσιο συμφέρον και το κέντρο της πόλης», στο Θ. Μαλούτας, Γ. Κανδύλης Ρ. Καυτατζόγλου, Ν. Σουλιώτης, Μ. Πέτρου (επιμ.), *Το κέντρο της πόλης ως πολιτικό διακύβευμα*, ΕΚΚΕ/Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, υπό έκδοση.

Στηρίξτε την έκδοση του περιοδικού “αρχιτέκτονες” με τις απόψεις σας

Η Σ.Ε. ενημερώνει όλους τους συναδέλφους/ισσες και φίλες/ους αναγνώστες που επιθυμούν να στείλουν τις απόψεις τους ή τα σχόλιά τους:

Ότι είναι μέσα στις προθέσεις της Σ.Ε. η δημοσίευση των άρθρων στην έντυπη έκδοση, εφόσον η θεματολογία άπτεται των ενδιαφερόντων του περιοδικού και δεν ξεπερνά τις 800 λέξεις.

Η αποστολή θα γίνεται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο e-mail: sadas-pea@tee.gr

Με αφορμή την Πανεπιστημίου...

γράφει η Άννα Μελανίτου

Ποια τα εργαλεία και οι προϋποθέσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού ώστε σημειακές επεμβάσεις να αποκτήσουν νόημα; Τολμώ να απαντήσω πως ακριβώς οι ανάγκες των σημειακών παρεμβάσεων συγκροτούν τα εργαλεία αναζήτησης λύσεων. Συνθέτοντας τις επί μέρους παραμέτρους, στήνουμε τον καμβά για να οδηγηθούμε στον πολεοδομικό σχεδιασμό των δομημένων και προβληματικών περιοχών, έτσι ώστε οι οικονομικές παρεμβάσεις να έχουν το μέγιστο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Θεωρώ χρήσιμη την αναφορά στις ευρωπαϊκές αναζητήσεις–κατευθύνσεις που έχουν υιοθετηθεί και δρομολογούν τις χρηματοδοτήσεις για τα προγράμματα ανάπτυξης των αστικών παρεμβάσεων–αναπλάσεων, εργαλεία που θα έπρεπε να λαμβάνονται υπ’ όψιν εφόσον επιθυμούμε να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη των πόλεων μας.

Στην ΕΕ ήδη από το 1999 υιοθετείται η European Spatial Development Perspective, η πολιτική που θέτει τις βάσεις για την ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου, προβάλλοντας το πολυκεντρικό μοντέλο ανάπτυξης με κυρίαρχη τη συμπαγή αστική διάσταση προς αποφυγή κατασπατάλησης του χώρου άλλων χρήσεων, και δημιουργείται το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τη Χωροταξία, που συντελεί στη διαμόρφωση της χωρικής πολιτικής, αναγνωρίζοντας πως το μοντέλο ανάπτυξης των πόλεων είναι σημαντικό για τη διαμόρφωση πολιτικών. Ως εργαλείο επιλέξιμων χρηματοδοτήσεων δημιουργείται το πρόγραμμα URBACTII, που στοχεύει στην ανάπτυξη δικτύων μεταξύ πόλεων, στην

κεφαλαιοποίηση της εμπειρίας από την προσπάθεια αυτή και στη διάδοση των καλών πρακτικών.

Το 2006, με το κείμενο της Επιτροπής για την Αστική Ανάπτυξη «Cohesion Policy and cities; the urban contribution to growth and jobs in the regions», τα αστικά κέντρα αντιμετωπίζονται πλέον ως κινητήρες ανάπτυξης, και όχι μόνο ως χώροι συγκέντρωσης αναπτυξιακών προβλημάτων. Προκειμένου να επιτύχει ο στόχος αυτός, τίθενται προτεραιότητες, όπως η βελτίωση της προσβασιμότητας, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ο πολιτισμός, η υποστήριξη των ΜΜΜ, η ανάπτυξη της καινοτομίας, η προσπάθεια της κοινωνικής ενσωμάτωσης και η αστική διακυβέρνηση.

Επίσης εκδίδεται ο Οδηγός της ΕΕ «The urban dimension in community policies for the period 2007-2013», που εξετάζει το περιεχόμενο, το χρηματοδοτικό πλαίσιο, τους μηχανισμούς ανταλλαγής εμπειριών για τις συγχρηματοδοτούμενες παρεμβάσεις στις πόλεις.

Στις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική της Συνοχής υιοθετείται «η Εδαφική Διάσταση της Πολιτικής Συνοχής» της ΕΕ, που προτείνει ως ενδεικνυόμενα μέτρα την ανασυγκρότηση του φυσικού περιβάλλοντος, τις αναπλάσεις πρώην βιομηχανικών περιοχών, τη διαφύλαξη της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, την αποφυγή της άναρχης αστικής εξάπλωσης, την πρόνοια για τις συνδέσεις μεταξύ των αστικών συγκεντρώσεων και της άμεσης αγροτικής ενδοχώρας, προσθέτοντας συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά στον αστικό σχεδιασμό.

φωτ. Κωνσταντίνα Θεοδώρου

Το 2007 υιοθετούνται «η Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ» και «η Χάρτα της Λειψίας για τις Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις», που επικεντρώνεται σε δύο συστάσεις: α) τη μεγαλύτερη χρήση ολοκληρωμένων αστικών προσεγγίσεων πολιτικών ανάπτυξης και β) την ιδιαίτερη προσοχή που απαιτούν οι φτωχές περιοχές των πόλεων· ορίζει δε εφτά επί μέρους δράσεις: τη δημιουργία και την εξασφάλιση υψηλής ποιότητας δημόσιων χώρων, τον εκσυγχρονισμό των δικτύων υποδομής και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, την καινοτομία και τις εκπαιδευτικές πολιτικές, την εφαρμογή στρατηγικών για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της αγοράς εργασίας, τις δυναμικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για παιδιά και νέους, την προώθηση αποδοτικών και προσιτών αστικών μεταφορών. Στο πλαίσιο αυτό, της Στρατηγικής Αστικής Ανάπτυξης, αναπτύχθηκαν και τα εργαλεία των χρηματοδοτήσεων του ΕΣΠΑ για το διάστημα 2007-2013, που θέτουν ως μακροπρόθεσμο στόχο τη συνοχή του χώρου, τη βιώσιμη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη που δεν θα στερεί από τις μελλοντικές γενιές το δικαίωμα της επιλογής. Η στρατηγική ανάπτυξης των αστικών κέντρων αναφέρεται ως συνδυασμός των παρακάτω στοιχείων: της πολυκεντρικότητας, της ενίσχυσης των τάσεων δικτύωσης μεταξύ των κέντρων, της βελτίωσης και ανάπτυξης των υποδομών και του περιορισμού της αστικής διάχυσης, της αιφορικής ανάπτυξης των πόλεων (με αύξηση πρασίνου και κοινόχρηστων χώρων,

ολοκληρωμένες υποδομές αστικών εξυπηρετήσεων, αστικές αναπλάσεις, δίκτυα πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων, μείωση των αστικών αποβλήτων), της αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα, της βελτίωσης της πληροφόρησης σχετικά με τις εξελίξεις στα αστικά κέντρα. Τα χρηματοδοτικά εργαλεία περιλαμβάνουν πολλές δράσεις με απευθείας επιχορηγήσεις προγραμμάτων δήμων, περιφερειών κ.λπ., αλλά για πρώτη φορά προωθείται, όπως συμβαίνει με το Jessica, και η σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην εφαρμογή ενός προγράμματος αστικής ανάπτυξης, που δημιουργεί νέες συνθήκες στον τρόπο παραγωγής του αστικού χώρου στην Ελλάδα.

Η προσοχή μας στον τρόπο υλοποίησης αυτών των προγραμμάτων είναι απαραίτητη, αφού το αποτέλεσμα δεν είναι μονοσήμαντο. Η συζήτηση εννοιών και όρων των προγραμμάτων αυτών θα επιτρέψει τη λήψη αποφάσεων που θα έχουν ευρύτερη αποδοχή και θα συντελέσουν στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής ταυτόχρονα με την αναπτυξιακή διάσταση των αστικών παρεμβάσεων–αναπλάσεων.

Αν και τα παραπάνω δεν αποτελούν, προς το παρόν, δεσμευτική κοινοτική πολιτική για την αστική ανάπτυξη, συνέβαλαν στην υιοθέτηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης ως κεντρικού στοιχείου της αναπτυξιακής στρατηγικής όλων των κρατών μελών για την περίοδο 2007-2013 και στη συγκρότηση ενός νέου πλαισίου για την αστική ανάπτυξη το προσεχές διάστημα.

Η αγάπη των αρχιτεκτόνων για το γυμνό...¹

γράφει ο **Βασίλης Δ. Σταθουλόπουλος**

Η αγάπη των αρχιτεκτόνων για το γυμνό μπετόν αντλεί τη δύναμή της –αν κάποιος μπει στον κόπο να κάνει τις διαδοχικές αναγωγές– από το περί Ειλικρίνειας της κατασκευής αισθητικό αίτημα. Πράγματα, λίγο ή πολύ, γνωστά: προσπαθεί ο εραστής της Ειλικρίνειας αυτής, όπως συχνά τον ακούσαμε να ισχυρίζεται, να θέσει το πραγματικό, κάθε φορά, πρόβλημα, να το γυμνώσει απ' τα περιττά, να τ' αδειάσει απ' τα δευτερεύοντα, κι έτσι να συντομεύσει την απόσταση, ώστε, με τρόπο αβίαστο, να δώσει την –προφανή,² θα την ονόμαζε κανείς– απάντησή του. Ν' αφαιρέσει. Με την ανάδειξη του «άξιου να υπάρχει» σκελετού ως συνθετικού αιτήματος, αυτόματα τίθενται απρόβλεπτα ζητήματα: αυτό του μέτρου, του ρυθμού, των αναλογιών, καθώς κι άλλα, δευτερεύοντα, όπως ο κάρναβος, οι (λειτουργικές) ζώνες, οι περασιές κ.λπ. Από τον τρόπο που ο κάθε αρχιτέκτονας προσεγγίζει τα θέματα αυτά, που, όλα μαζί, συνθέτουν τη δομή του κτίσματος, από τη λύση που κάθε φορά δίνει –μα κι απ' τον τρόπο που την εμφανίζει– συχνά εξαρτάται ο χαρακτήρας του έργου που παράγει, δηλαδή του κόσμου του οποίου την ύπαρξη έχει εντός του συλλάβει και, με τις κατασκευές του, επιθυμεί να περιγράψει.

Μόνο που οι περί της εμφάνισης του σκελετού (ως κυρίαρχου εκφραστή της δομής) δυσκολίες ξεκινούν σχεδόν απ' την αρχή. Απ' τα γνωστά παραδείγματα, μόνο στο σπίτι στη Συκιά της Κορινθίας (1961), του Άρν

Το κτήριο Embarcadero Civic and Cultural Center στην Ισπανία, πριν επισκευαστεί κι αποκτήσει τη σημερινή του χρήση από τους Nieto Sobejano Architects

Διαδοχικές επικαλύψεις του σκελετού· η επιδερμίδα κατοικίας στο Μαρκόπουλο (2012)

Κωνσταντινίδη, το δάπεδο και τα σκαλιά του σκελετού παραμένουν δάπεδο και σκαλιά του κτίσματος – τουλάχιστον στο υπόστεγο που συνδέει τις δυο μικρές πτέρυγες. Σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις που γνωρίζω, η ανάγκη βιάζει ακόμη και τους πιο ακραιφνείς λάτρεις του Ειλικρινούς να καλύψουν τα δάπεδα, ώστε να κρύψουν τις εγκαταστάσεις, να εξομαλύνουν τις επιφάνειες, να παραγάγουν λειτουργικά τελειώματα και ούτω καθεξής. Σαν να ήταν φυσικό! Όσο, μάλιστα, οι ανάγκες της ζωής(;) πολλαπλασιάζονται κι όσο τα προβλήματα που τίθενται γίνονται περισσότερα και περιπλοκότερα, τόσο ο αρχιτέκτονας δυσκολεύεται και δυσανασχετεί. Βλέπει πως έρχεται η ώρα των υπολοίπων στοιχείων του σκελετού να

κρυφτούν: των δοκών, των οροφών, των υποστυλωμάτων. Κι αντιδρά με τον εξής, απ' όσο καταλαβαίνω, τρόπο:

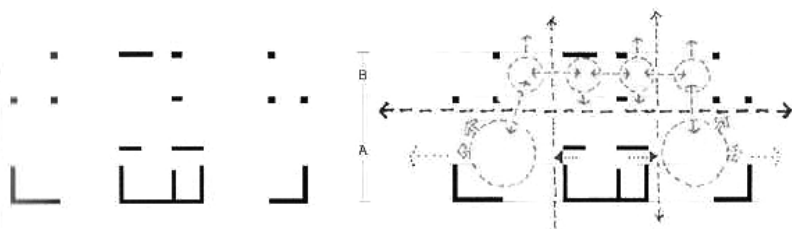
Παραβλέπει τα επιπλέον –τεχνικά, συνήθως– προβλήματα (βλέπε θερμομόνωση), προσποιείται πως δεν υπάρχουν, πως δεν είναι σημαντικά, πως, μπροστά στην περιπλοκότητα, στο βάθος ή στη διαχρονικότητα των ζητημάτων που θέτει η ασχολία με τη δομή, όλα τ' άλλα μπορούν να υποχωρούν, να μικραίνουν, να γίνονται δευτερεύοντα. Τα αγνοεί. Άλλες φορές πάλι, αντικαθιστά την ύπαρξη μιας τέτοιας αληθινής δομής με την επίφασή της. Το σκυρόδεμα, τότε, χρησιμοποιείται ως επιφάνεια, ως εικόνα. Γίνεται χρήση των επιμέρους χαρακτηριστικών του –του βάρους του, της μονολιθικότητάς του, της ιδιότητάς του να είναι το αρνητικό ενός καλουπιού– αποκομμένων απ' την ιδέα της κατασκευής. Σαν να επρόκειτο για hatch.

Είναι αλήθεια, αναρωτιέμαι, ότι τα νέα τεχνικά ζητήματα, η περιπλοκότητα των εγκαταστάσεων κι οι αυξημένες –άδικα, μερικές φορές– απαιτήσεις των χρηστών έχουν από καιρό σκοτώσει το νόημα της αναζήτησης μιας κατάλληλης να φαίνεται, ειλικρινούς και καθαρής κατασκευαστικής λύσης; Κρυφοκοιτάζοντας –με ζήλια!– το Βυζαντινό Μουσείο του Κυριάκου Κρόκου ή πιο πρόσφατα έργα αρχιτεκτόνων της ίδιας γενιάς (τα οποία, από τεχνική άποψη, δεν είναι δυνατό να επαναληφθούν), κι ενθυμούμενος την περίπτωση του Mies van der Rohe, ο οποίος –μπροστά στα έκπληκτα μάτια τους– διέλυε τις μακρές των πρωτοετών, για να δει πώς είναι εσωτερικά κατασκευασμένες, απαντώ πως όχι!

Κομμάτι της συνθετικής δουλειάς, και στο πιο μικρό έργο, είναι η ενασχόληση με το ζήτημα της δομής, το πλέξιμο της λύσης με τους περιορισμούς της κι η επεξεργασία της σύνθεσης διά των δυνατοτήτων ή των ελευθεριών που αυτοί οι περιορισμοί επιτρέπουν. Μέσω της οδού αυτής γίνεται η εμπλοκή μας με τα προβλήματα του μέτρου, του ρυθμού, των αναλογιών. Χτίζοντας, βρίσκει ο καθένας μας τη δική του –που όμως αργότερα γίνεται κοινή– λύση. Όταν όμως την ανακαλύψει, λέω πως πρέπει να βρει τρόπο και να την εμφανίσει!

Σημειώσεις

1. Το κείμενο είναι προϊόν επεξεργασίας ενός σημειώματος που έγραψα στο ημερολόγιό μου αμέσως μετά –και με αφορμή– την επίσκεψή μου στην 1η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου, στη Νέα Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων. Πολλά από τα έργα συναδέλφων, όπως και η συνολική προσπάθεια του Συλλόγου, ήταν συγκινητικά. Η έκθεση διαρκεί ως τις 3 Ιουνίου 2013, κι αξίζει να την επισκεφθούν όσοι δεν το 'χουν, ως τώρα, κάνει.
2. Απατηλά απλή τη χαρακτηρίζει ο Δημήτρης Φιλιππίδης, στην περίπτωση του Άρν Κωνσταντινίδη, στο βιβλίο του *Νεοελληνική αρχιτεκτονική*, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, 1984, σελ. 370.

Συμμετρικός κι όμως ασύμμετρος (παρατηρήστε τη μεταμόρφωση των συμπαγών Γ σε τριάδες υποστηλωμάτων στην εξωτερική όψη του κτηρίου) ρυθμικός σκελετός πολυκατοικίας του αρχιτέκτονα Γιώργου Αγγελή (2012) στην οδό Δεινοκράτους, Αθήνα
πηγή: 1η Έκθεση Αρχιτεκτονικού Έργου στην Αττική

Άποψη της εσωτερικής αυλής του Βυζαντινού Μουσείου Θεσσαλονίκης του αρχιτέκτονα Κυριάκου Κρόκου

www.civiltech.gr

Civiltech

η ορατή διαφορά στην εξειδίκευση

Άδεια Δόμησης

Αμοιβές
Έντυπα Δόμησης
Ιδ. Συμφωνητικά

**Διάγραμμα Δόμησης
Τοπογραφικό**

Νέος
Οικοδομικός
Κανονισμός

Civiltech

BUILDING
Studio

Αυθαίρετη Δόμηση

**Energy Building
Energy Certificate**

Η οικογένεια εφαρμογών **Building** αποτελεί τη μοναδική ολοκληρωμένη πρόταση που καλύπτει όλο το φάσμα της δόμησης και της ενέργειας. Με ενοποιημένες και αλληλοσυμπληρούμενες διαδικασίες, η οικογένεια εφαρμογών **Building** σας παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της ταυτότητας του κτηρίου:

- Κοινή διαχείριση της κτηριακής πληροφορίας σε όλες τις εφαρμογές
- Ηλεκτρονική αρχειοθέτηση εγγράφων και σχεδίων σε επίπεδο μελέτης και φακέλου έργου.
- Διαχείριση των εγκρίσεων που δικαιολογούν τη νομιμότητα ή τη δυνατότητα διατήρησής κάθε υφιστάμενου κτίσματος.
- Διασύνδεση με τα δημοφιλέστερα αρχιτεκτονικά προγράμματα της αγοράς (AutoCAD, ArchiCAD, Τέκτων, CADware κλπ), για άντληση της κτηριακής πληροφορίας.

Civiltech A.E.

Αθήνα: Λεωφ. Μεσογείων 452, 153 42 Αγ. Παρασκευή Τηλ.: 210 6003034, Fax: 210 6000731

Θεσ/νίκη: Αδριανουπόλεως 1 & Μητρ. Κυδωνιών, 551 33 Καλαμαριά, Τηλ.: 2310 428781

www.civiltech.gr, e-mail: info@civiltech.gr

Ακαδημία Πλάτωνος

1| Το 1929 ο Αιγυπτιώτης αρχιτέκτονας Παναγιώτης Αριστόφρων διέθεσε ένα μεγάλο χρηματικό ποσό στην Ακαδημία Αθηνών για την απαλλοτρίωση οικοπέδων της περιοχής, ώστε να αρχίσουν ανασκαφές υπό την επίβλεψη του αρχαιολόγου Κ. Κουρουνιώτη. Οι έρευνες διήρκεσαν έως το 1939, οπότε ανακαλύφθηκαν το Γυμνάσιο, τμήματα από το Ιππάρχειον Τείχος και αρκετοί τάφοι. Από το 1955 έως το 1963 ο αρχαιολόγος Φοίβος Σταυρόπουλος διεξήγαγε νέες ανασκαφές, στις οποίες βρέθηκαν η Οικία του Ακάδημου και τα θεμέλια οικίας της πρωτοελλαδικής περιόδου (2300-2200 π.Χ.), την οποία ονόμασε Ιερά Οικία. 2| Το 1965 ο χώρος κηρύσσεται αρχαιολογικός και το 1979 άσος. 3| Από το 1991 έως το 1993 η Γ' Εφορεία Αρχαιοτήτων περιφράσσει τις ανασκαφικές ανακαλύψεις. 4| Το βιομηχανικό κτήριο της Κλωστοϋφαντουργίας Μουζάκη. Το Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΚΑ εισηγήθηκε ότι το κτήριο πρέπει να διατηρηθεί και να αποκατασταθεί, αφού συντελεί στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής και βιομηχανικής κληρονομιάς της περιοχής, ενώ η ΜΟνηΜΕΝΤΑ ζητά από το ΥΠΠΟΤ και το ΥΠΕΚΑ το χαρακτηρισμό των συγκροτημάτων Μουζάκη και Λαναρά ως διατηρητέων μνημείων. Τα δύο υπουργεία ουδέποτε εξέτασαν το αίτημα. Το 2011 ξεκίνησε η κατεδάφισή του, ενώ το 2013, έπειτα από απόφαση της εκτελεστικής επιτροπής του ΟΡΣΑ και τη συγκατάθεση του Δήμου Αθηναίων, τροποποιήθηκε το σχέδιο πόλεως στο Ο.Τ. 75/124 της Ακαδημίας Πλάτωνος σε Βιοτεχνικό Πάρκο προς εξυγίανση. 5| Η πρόταση του επενδυτικού οργανισμού ΜΓΡΑ για την κατασκευή του πολυκέντρου πολιτισμού, αναψυχής και εμπορίου Academy Gardens, συνολικής έκτασης 55.000 τ.μ. (!) –που θα υλοποιηθεί από την Artume ΑΕ–, παρουσιάζεται στα σχέδια του Re-launching Athens του Δήμου Αθηναίων. 6| Το οικόπεδο της Reds ΑΕ μετά την ανασκαφή, όπου το 2007 –με υπουργικές αποφάσεις– είχε εγκριθεί η ανέγερση πεντάωροφου κτηρίου γραφείων. Έπειτα από αγώνες δύο ετών της επιτροπής κατοίκων, το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο αποφασίζει να το απαλλοτριώσει. 7| Ανθρώπινη αλυσίδα προστασίας για το Πάρκο. «Εδώ που λειτούργησε το πρώτο δωρεάν πανεπιστήμιο του κόσμου από τον Πλάτωνα, υπάρχει ο χώρος εντός και εκτός αρχαιολογικού πάρκου ο οποίος πρέπει να αναδειχθεί ως σημείο αναφοράς για την παραγωγή πολιτισμού και γνώσης» δηλώνει η Α. Παπαγεωργίου από την Επιτροπή Κατοίκων (*Ελευθεροτυπία*, 1/4/13). 8| Η Επιτροπή Κατοίκων της Ακαδημίας Πλάτωνος –που μέχρι σήμερα αγωνίζεται για τη διεκδίκηση του δημόσιου χώρου– ζητάει να παραμείνει το Πάρκο ανοικτό, δημόσιο, ελεύθερο, με αναβάθμιση του αρχαιολογικού του χαρακτήρα, να κατασκευαστεί άμεσα το Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών, να υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στις αποθήκες με τα 250.000 αρχαιολογικά ευρήματα για αρχαιολόγους, ερευνητές κ.λπ., να ενεργοποιηθεί το πρόγραμμα της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων συμπεριλαμβάνοντας στις ζώνες του και το χώρο της Ακαδημίας Πλάτωνος, να μην κατασκευαστεί το εμπορικό κέντρο στο χώρο του πρώην συγκροτήματος Μουζάκη κ.ά.

[Έρευνα: Ο. Σημαιοφορίδου]

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

► Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός προσχεδίων για την ανάπλαση της λιμενικής ζώνης περιοχής Κουμ Καπί του Δήμου Χανίων

Αντικείμενο του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού είναι η ανάπλαση και η ποιοτική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της λιμενικής ζώνης του Κουμ Καπί – ανατολικά των μεσαιωνικών τειχών, από τη συμβολή της οδού Δωδεκανήσων με την ακτή Μισούλη ως το θέατρο Βλησιδή – με την απομάκρυνση του αυτοκινήτου και την απόδοσή της σε πεζούς και ποδηλάτες. Ο καθορισμός των κοινόχρηστων και επαγγελματικών θέσεων στάσης και αναψυχής. Η οργάνωση και ομογενοποίηση των συστημάτων σκίασης και η αρμονία και συνοχή μεταξύ φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Θα απονεμηθούν τα παρακάτω χρηματικά βραβεία: 1ο Βραβείο 5.509€, 2ο Βραβείο 4.040€ και 3ο Βραβείο 2.693€

Τα στοιχεία του διαγωνισμού παρέχονται ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα www.dlx.gr έως 28 Αυγούστου 2013.

Διοργάνωση: Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Χανίων (Συμμετοχή έως 5 Σεπτεμβρίου 2013)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

► Τρία ερευνητικά και εκπαιδευτικά ευρωπαϊκά προγράμματα αρχιτεκτονικής στο internet

1. «Αθήνα – Παρίσι – Λονδίνο»

Η ανακάλυψη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής μέσω εικονικών διαδρομών. Συστηματική προσέγγιση της αρχιτεκτονικής των τριών πόλεων στον ψηφιακό χώρο, σε τρεις γλώσσες: ελληνικά, γαλλικά και αγγλικά.

www.culture2000.tee.gr

2. «Πολιτιστική κληρονομιά και εκσυγχρονισμός»

Μέθοδοι και εργαλεία αστικών αποκαταστάσεων και νέων κατασκευών σε περιοχές ιστορικού ενδιαφέροντος: Παρίσι, Αθήνα, Βουκουρέστι, Βερολίνο και Καντίς (Ισπανία).

www.patrimoine-modernite.org

3. «Προσβασιμότητα και σχεδιασμός για όλους»

Γαλλία, Ελλάδα, Πολωνία, Σλοβακία και Τσεχία.

www.dfa-archi-urban.org

ΕΚΘΕΣΗ

► Πόλεις του κόσμου με παρελθόν, παρόν και μέλλον

Η φωτογραφική έκθεση της Κωνσταντίας Κράτσα περιλαμβάνει φωτογραφίες από έξι πόλεις του κόσμου οι οποίες ξεκινούν από την Αθήνα και, ακολουθώντας την τροχιά του ηλίου, καταλήγουν στο Ντουμπάι, χωρισμένες σε τρεις ενότητες:

Πόλεις με παρελθόν: Αθήνα και Παρίσι

Πόλεις με παρόν: Λονδίνο και Νέα Υόρκη

Πόλεις με μέλλον: Σαγκάη και Ντουμπάι

Την Κ. Κράτσα την ενδιαφέρει η χωροταξία της κάθε πόλης, τα κτήρια και τα μνημεία, γιατί πιστεύει ότι η αρχιτεκτονική και η αστική διάπλαση μιλούν για την κουλτούρα των κατοίκων της.

(Έως 15 Σεπτεμβρίου 2013, Μουσείο Μπενάκη, κτηριακό συγκρότημα Κεραμεικού)

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΜΕ

► 12.06.2013_Προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων

Η εκδήλωση οργανώθηκε από το ΤΕΕ, τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και το Ελληνικό Τμήμα της UIA. Στην εκδήλωση απεύθυναν χαιρετισμούς οι: Ιωάννης Θεοδωράκης, Πρόεδρος της αντιπροσωπείας του ΤΕΕ' Αθ. Σπινδουλίδης, Αντιπεριφερειάρχης Υποδομών της Περιφέρειας Αθηνών' Ε. Κοντοσταθάκου, Αντιδήμαρχος Πολεοδομίας και Σχεδίου Πόλεως του Δήμου Αθηναίων' Λ. Χολέβα, Γραφείο Μελετών ΑΜΕΑ του ΥΠΕΚΑ και Μ. Δεσποτίδη, Πρόεδρος ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, η οποία τόνισε μεταξύ άλλων την ελπίδα ότι η συγκεκριμένη εκδήλωση θα αποτελέσει την αρχή ενός συστηματικού και θεσμοθετημένου διαλόγου όλων των αρμόδιων φορέων για την προβολή της αναγκαιότητας της μελέτης και της υλοποίησης της προσβασιμότητας των δημόσιων χώρων πανελλαδικά.

Στη συνέχεια έγινε η παρουσίαση του προγράμματος «Εκπαιδευτικά εργαλεία για προσβάσιμες πόλεις» του αρχιτέκτονα Σωτήρη Παπαδόπουλου. Ακολούθησαν οι ομιλίες: «Προσβασιμότητα: Εκπαίδευση και περιβάλλον» του Ν. Φιντικακή, εκπροσώπου του Ελληνικού Τμήματος UIA, «Ξαναβλέποντας την πόλη» του Ν. Βρατσάνου, «Ιστορικό Κέντρο Αθήνας και προσβασιμότητα» της Ντ. Γαλάνη, Προέδρου ΕΑΧΑ ΑΕ, και «Το φάσμα των αναγκών του χρήστη, ενσωματώνοντας μια νέα αντίληψη» του Γ. Πόλη.

BIBLIA

► Η αρχιτεκτονική της αρχιτεκτονικής

Ο συγγραφέας Άρης Κωνσταντινίδης γράφει: «Το μυαλό μου δεν σταμάτησε ποτέ να “δουλεύει” και να παίρνει στροφές. Και το χέρι (...από κοντά) σημειώνει, στο όποιο χαρτί έβρισκε πρόχειρο μπροστά του, ότι δεν έπρεπε να ξεχαστεί, γιατί ήτανε σχετικό με την επαγγελματική μου απασχόληση. Κι όπως δηλαδή ο νους μου (...και όλη μου η ψυχή) ήτανε πάντα (...και πιο πολύ) για την αρχιτεκτονική, μαζί και για ό,τι άλλο μπορούσε να έχει κάποια σχέση μαζί της. Κι οπότε, όπου κι αν βρισκόμουν, ακόμα και όταν σκαρφάωνα σε κάποιο βουνό, ή όταν έκανα κάποιο μακροβούτι στη θάλασσα (...κι ας μοιάζει αυτή η δεύτερη περίπτωση κάπως παράξενη...), έπρεπε να έχω μαζί μου ένα σημειωματάριο και ένα μολύβι. Και που τα δύο αυτά “σύνεργα” τα έβαζα και στο προσκέφαλό μου όταν πήγαινα τις νύχτες για ύπνο. Γιατί τότες ήτανε, δα, που μου έρχονταν ...οι εμπνεύσεις». *Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2011, 348 σελ.*

► Εισαγωγή στην ιστορική σημαντική της αρχιτεκτονικής πράξης

Ο συγγραφέας Νικήτας Χιωτίνης προσπαθεί να επαναφέρει στο προσκήνιο τους βασικούς στόχους της αρχιτεκτονικής μέσω της ιστορίας της. Να αναδείξει την τέχνη αυτή ως σημαντικό παράγοντα στο συνολικό κοινωνικό γίγνεσθαι και να παρουσιάσει την αρχιτεκτονική ως μια διαλεκτική μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου.

Εκδόσεις Ίων, 2011, 205 σελ.

► Δρώμενα πληκτρολογίου: Αρχιτεκτονική και πληροφορία

Το Physical Computing διερευνά συστήματα που αποτελούν εναλλακτικές διατάξεις αμφίδρομης επικοινωνίας μεταξύ χρήστη και υπολογιστή, θέτοντας σε λειτουργία ένα σύστημα που διαμορφώνεται από μικροϋπολογιστές, αισθητήρες, κάμερες, υπό την καθοδήγηση ενός προγράμματος. Τα φυσικά αντικείμενα τοποθετούνται και δρουν σε ένα είδος ενδιάμεσου περιβάλλοντος όπου επιτυγχάνεται η ζεύξη του φυσικού χώρου –που είναι το αντικείμενο της αρχιτεκτονικής– και της πληροφορίας. Επιμέλεια του συλλογικού έργου: Ααρών Κοέν, Άγγελος Φλώρος.

Εκδόσεις Futura, 2012, 295 σελ.